

Atmosfera, atmosfera

Poc abans de l'estiu, em van convidar per animar una vetllada astronòmica a l'escola d'un poblet de l'*Haut-Pays* amb motiu del vintè aniversari de l'arribada de l'home a la lluna. Mentre espero que el cel estigui prou fosc per a l'observació, començo a projectar i comentar unes vint diapositives de la NASA sobre la missió *Apollo*, davant una vintena de nens d'EGB, de sis a dotze anys, alguns pares i la mestra. No sé què hauran tret de les meves explicacions però jo n'he après molt escoltant-los.

La quarta diapositiva, agafada des de la cabina a unes quantes desenes de quilòmetres d'altura, il·lustra de forma magnífica la transició entre l'atmosfera, capa lluminosa de color blavós que embolica la terra, i l'espai interplanetari d'un negre profund que la succeeix. "L'atmosfera, els dic, ¿sabeu què és?" Es bescanvien algunes mirades dubtoses, i un nano de 10 anys alça una mà per anunciar triomfant: "Sí, és ozó". Els companys fan pinya i ho aproven sorollosament. Li dono la raó —¿com negar-s'hi?— i afegeixo que a l'atmosfera també hi ha aire, molt, encara que no sempre se'n parli cada dia a la tele...

Una mica més endavant, mentre veiem el coet que porta l'*Apollo*, m'arrisco a

demanar per què s'ha escollit un coet, precisament, i no un avió, per anar a la Lluna. Pregunta difícil, certament, però una altra vegada em sorprèn la primera resposta espontània d'una filleta: "És perquè passi més fàcilment".

Davant la meua incomprensió, m'explica amb seguretat: "El coet és més prim i passa més bé pels forats" —¿els forats? "Continuo sense entendre-ho": "Sí home, ¿els forats d'ozó!"

Em poso a somniar una mica sobre aquesta imatge d'una atmosfera d'ozó, farcida de forats verticals gegants, que els coets utilitzarien com a pous de mina espacials... Tracto de fer entendre, com sigui, el que significa "el forat d'ozó" provocant, ja ho veig, decepció i incredulitat alhora.

Deixo de banda alguns traumes que em provoca la cultura científica espontània dels nens per arribar al colp de gràcia que em dona la mestra quan em ve a veure al final de la trobada. Confidencialment, em diu que, és clar, aquesta història dels forats d'ozó és ridícula, "però s'ha de tenir en compte que bé és veritat que hi ha passos amb preferència per als coets on l'atmosfera ha de ser diguem-ne menys densa, ¿no?" Reconec que no entenc el que m'està dient... "Aleshores, em contesta, aquets merlets de llaçament de què parlen sempre a la tele, ¿no és això?"

Aquesta vegada el que em deixa bocabadat és la visió d'aquesta atmosfera compartimentada on els coets s'esmunyixen entre les espitlleres. Després intento fer-li entendre que la metàfora arquitectural, aquí, és d'ordre temporal i no espacial.

Experiències d'aquest tipus, qualsevol les pot repetir a voluntat. Demostren que la qüestió principal d'avui dia, des del punt de vista de la cultura científica, no

és la manca d'informació, ben al contrari. Ens parlen massa de l'ozó i no prou de l'aire; massa de les manipulacions genètiques i no prou de la biologia natural; massa de les malalties, i no prou de la salut. Tenim una sobrecàrrega d'informació; el que ens manca és la capacitat suficient de filtrar-la, de donar-li sentit, d'entendre les referències. El coneixement científic només existeix sotmès a un examen permanent. Fora d'aquest mur protector, els seus enunciats són tan tous i vulnerables com un bernat ermità sense closca.

Com la capa d'ozó que precisament ens protegeix d'una radiació massa intensa i destructora, el que ens cal és una altra pantalla per posar-la davant la que ens bombardeja dels fets en brut, mostrats així, tal qual, per dominar els seus efectes incontrolats. No és segur que sigui possible, ni tan sols sembla necessari, que tothom tingui accés al coneixement científic especialitzat. Almenys, però, no ens equivoquem sobre l'abast real de la "comunicació científica" mediatitzada. Aprenem millor a no caure en els forats negres de la nostra atmosfera cultural.

Jean-Marc Lévy-Leblond
Universitat de Niça